

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen muuttamisesta

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/14348/2024

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoa ns. asiakasmaksuasetukseen ehdotetuista muutoksista. Asetuksessa mainittuja perusterveydenhuollon maksuja korotettaisiin pääsääntöisesti 22,5 prosentilla ja erikoissairaanhoidon asiakasmaksuja pääsääntöisesti 45 prosentilla. Korotukset tulisivat voimaan vuoden 2025 alusta. Korotukset asiakasmaksuihin olisivat prosentuaalisesti suuret.

Etelä-Karjalan hyvinvointialue ei pidä kannatettavana asiakasmaksujen suuria korotuksia eikä laskennallisten asiakasmaksutuottojen korotuksen vähentämistä hyvinvointialueiden valtion rahoituksesta etukäteen.

Kohoavat asiakasmaksut lisäävät tosiasiallisesti kansalaisten eriarvoisuutta sekä vievät järjestelmää kokonaisuutena kauemmas sosiaali- ja terveystalouden universaalisuusperiaatteesta, jonka perusteella myös kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien mahdollisuus saada tarpeidensa mukaisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita tulee turvata.

Maksuvaikeuksissa olevilla asiakkailla on tähänkin saakka ollut mahdollista sopia terveydenhuollon tasamaksuille joko lisämaksuaikaa tai tehdä maksusuunnitelma. Oletettavissa on, että terveydenhuollon tasamaksujen huomattava korotus lisää maksuvaikeuksia ja siten lisää laskujen maksamista koskevia tiedusteluja sekä toimenpiteitä. Osa maksuvaikeuksissa olevista asiakkaista ilmoittaa myös jo nykytilanteessa, ettei voi hakeutua hoitoon maksuvaikeuksien vuoksi. Tämä tilanne vaatii usein huoli-ilmoituksen sosiaalityöntekijälle, mikä lisää sosiaalityön palvelujen tarvetta.

Tasasuuruisten asiakasmaksujen alentaminen edellyttää lisätuloja, jos siihen lähdetään. Laki ei alentamista edellytä, mutta joka paikassa (myös tämän asian perustelumuiotiossa) toivotaan, että vähävaraisilta ei asiakasmaksuja perittäisi tai niitä huojennettaisiin. Sen selvittäminen, kuka on vähävarainen ja kuka vain maksuhaluton, vaatii asiakkaan taloudellisen tilanteen selvittämistä eli käytännössä alennushakemuksia käsitteleviä työntekijöitä ja prosessin ja kriteerit.

Esityksessä jää epäselväksi, miten arvio asiakasmaksukorotusten vaikutuksista on laskettu. Koska valtion rahoituksessa nettokustannuksiin (missä asiakasmaksut on jo huomioitu kustannuksia vähentävänä tekijänä) tehdään korotukset HVA-indeksin perusteella, ei asiakasmaksujen korotuksia tulisi laskennallisesti huomioida kuin korkeintaan HVA-indeksin ylittävältä osalta. On myös hyvä, että tavoitteena on yhtenäistää terveydenhuollon asiakasmaksut kansallisesti. Kunnilta hyvinvointialueille siirtyneissä kustannuksissa asiakasmaksujen taso on kuitenkin vaihdellut. Tämä on vaikuttanut myös siirtymätasauksiin ja mahdollisuuteen asiakasmaksuja korottamalla saada lisätuloja. Jos on jo peritty maksimimäärä, ei korotusmahdollisuutta ole enää ollut. Tätä ei ole kuitenkaan siirtymätasauksissa huomioitu niiden osalta, joilla korotusvaraa on vielä ollut.

Asiakasmaksutuottojen todelliseen kertymään vaikuttaa myös terveydenhuollon maksukatto. Mikäli maksukatto pysyy ennallaan ja maksuja korotetaan, leikkaisi menettely ison osan korotusten vaikutuksesta hyvinvointialueiden tulokertymään. Tämä vaikutus korostuu alueilla, missä on paljon ikääntynyttä ja paljon palveluja käyttävää väestöä.

Maksujen korotukset lisäävät myös hyvinvointialueiden asiakasmaksuista johtuvien luottotappioiden määrää. Näitten syitten takia todellinen maksukertymä hyvinvointialueille ei todennäköisesti ole yhtä suuri kuin laskennallinen arvio maksujen korotuksista, vaikka muutosten vaikutuksia sinänsä pystyttäisiinkin

etukäteen arvioimaan. Jos samaan aikaan hyvinvointialueiden yleiskatteisesta rahoituksesta vähennetään etukäteen arvioitu maksujen korotuksen vaikutus maksutuottoihin, on yhtälö hyvinvointialueen kannalta negatiivinen. Hyvinvointialueiden rahoitusta vähennetään tällöin enemmän kuin maksujen korotukset todellisuudessa lisäävät maksukertymää. Asiaksmaksujen muutoksia ei tule vähentää alueiden rahoituksesta etukäteen, vaan muutosten vaikutus nettokustannuksiin tulee huomioida rahoituksen jälkikäteistarkistuksen kautta voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti.

Esitys asiaksmaksujen indeksitarkistusten muuttamiseksi vuosittaisiksi on kannatettavaa, jolloin kustannusvastaavuus säilyisi vuosittain.

Kuitenkin, jos indeksitarkistukset tulevat myös tulosidonnaisiin maksuihin joka vuosi, hyvinvointialueiden toimintaprosessit vaativat kehittämistä ketterämmäksi ja esim. asiakkaan suostumuksella tulotiedot pitäisi voida tarkistaa suoraan rekistereistä (lakimuutoksen tarve). Nyt asiakkaan pitää itse ne ilmoittaa ja hyvinvointialue voi hyödyntää rekistereitä vain, jos tietoa ei asiakkaalta itseltään saada (asiaksmaksulaki 14 a § 1 mom.). Tämä tulee lisäämään hyvinvointialueilla asiaksmaksujen käsittelyn työtä.

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen v. 2024 budjetoidut asiaksmaksutuotot, 44,2 miljoonaa euroa on kuvattu taulukossa 1.

Taulukko 1: Ekhvan 2024 talousarvion mukaiset asiaksmaksutuotot.

Maksutuotot	44 224 001
3211 PTH, VAN ja SOS lyhytaikaisen	3 133 724
3212 PTH, VAN ja SOS pitkäaikaispot	21 434 066
3220 Perusterveydenhuollon avohoido	9 656 900
3230 Erikoissairaanhoidon laitoshoi	4 493 624
3232 Erikoissairaanhoidon avohoidon	4 663 196
3233 Erik. sh. lääkärin todistusmak	28 868
3234 PTH, VAN ja SOS todistusmaksut	200 188
3295 Maksutuotot	584 376
3296 Muut maksut	
3297 Korvaukset työharjoittelijoist	29 060

Todistuksista ja lausunnoista perittävien asiaksmaksujen jatkovalmistelua varten hyvinvointialueita on pyydetty tuottamaan valmistelun tueksi tietoa hyvinvointialueen antamien todistusten ja lausuntojen määristä sekä niistä saatavista asiaksmaksutuloista.

Lääkärinlausunnot ajokorttia varten löytyvät vuoden 2023 osalta taulukossa 2. Mahdollisia aselupia varten annetut lausunnot sisältynevät asiakkaan itse pyytämiin lausuntoihin, mitä ei ole kohdistettu erikseen mihinkään muuhun todistusmaksujen kohtaan. Näiden todistusten määrä on todella vähäinen. Loput todistukset on koottu yhteen, mutta tarkempi erittely löytyy taulukossa 3.

Lähtökohtaisesti ajokorttitodistusten ja asiakkaan itse pyytämien todistusten osalta on oletettu, että näiltä kerroilta on peritty myös käyntimaksu hinnaston mukaan (20,90 eur / käynti avoterveydenhuollossa). Muiden todistusten osalta on oletettu, että todistus on kirjoitettu osana varsinaista sairaanhoidon käyntiä, joten ei tuo lisää käyntimaksua todistuksen kirjoittamista varten.

Taulukko 2: Lääkärintodistukset Ekhvassa vuonna 2023

	kpl	eur	eur	eur yhteensä	
	V.2023	V.2023	käyntimaksu olettava	tod.maksu ja käyntimaksu	käyntimaksu a'-hinta
Lääkärintodistukset ajokorttia varten	1 615	99 807	33 754	133 561	20,9
Asiakkaan itse pyytämät todistukset	92	4 738	1 923	6 661	20,9
Muut todistukset (sekä säädöspohjaiset että muut)	4 434	129 830		129 830	
Yhteensä	6 141	234 375	35 676	270 052	

Taulukko 3: Erittelu lääkärintodistuksista Ekhvassa vuonna 2023

Riviotodistus	Sarakeotsikot					
	2021		2022		2023	
	Eurot	Yksikkö lkm	Eurot	Yksikkö lkm	Eurot	Yksikkö lkm
pthTOD pth Todistuskorot	194 795,60 €	3 545	186 771,90 €	3 374	204 162,90 €	3 659
ajo Lääk.tod.ajokorttia varten	96 746,00 €	1 586	84 233,40 €	1 363	99 683,40 €	1 613
apuv Lääk.tod.apuvälinehakemukseen	50,80 €	1				
ase Tod. vapaaeht. asevelv. varten	406,40 €	8	927,00 €	18	1 081,50 €	21
asun Lääk.tod.asunnonhakua varten	152,40 €	3	103,00 €	2	257,50 €	5
auto Lääk.laus.autoveronalenn.vart.	101,60 €	2	103,00 €	2	154,50 €	3
blaus Lääkärintodistus B	34 899,60 €	688	33 114,50 €	644	34 711,00 €	674
ctod C-todistus	47 802,80 €	941	52 890,50 €	1 027	54 641,50 €	1 061
elaus E lausunto	1 828,80 €	36	1 339,00 €	26	721,00 €	14
harras Harrastuksiin liittyv.tod			103,00 €	2		
hiv HIV-lausunto			51,50 €	1	51,50 €	1
kertau Tod.kertausharj.vapauttamiseksi			103,00 €	2	103,00 €	2
kulj Lääk.tod.kuljetuspalv.varten	965,20 €	19	1 493,50 €	29	927,00 €	18
kvrok Kansainväl.rokotustodistus	406,40 €	8	978,50 €	19	1 184,50 €	23
ltod Lääkärintodistus	1 727,20 €	34	1 699,50 €	33	1 751,00 €	34
poliis Poliisivir.om.pyyt.lausunnot	920,00 €	46	620,00 €	31	604,00 €	29
pys Lääk.laus.pysäköintilupaa vart	2 133,60 €	42	1 493,50 €	29		
tod17 Asiakkaan itse pyytämät laus	3 657,60 €	72	3 708,00 €	72	4 738,00 €	92
ttod T-todistus	1 625,60 €	32	1 442,00 €	28	875,50 €	17
työv Laus.työvoimatoimistoa varten	1 016,00 €	20	2 266,00 €	44	2 523,50 €	49
ulktt Tod.terv.ulkomaille lähtö	304,80 €	6	103,00 €	2	103,00 €	2
vero Lääk.laus.verotusta varten	50,80 €	1	0,00 €	0	51,50 €	1
totod todistuskorot	31 687,60 €	727	29 081,50 €	2 236	30 212,60 €	2 482
blau1 B-lausunto EL suppea	13 919,20 €	290	14 626,00 €	1 285	13 544,50 €	1 289
blau2 B-lausunto EL laaja	1 422,40 €	34	772,50 €	211	412,00 €	286
blau3 B-lausunto LL suppea	406,40 €	28	154,50 €	420	360,50 €	531
blau4 B-lausunto LL laaja	355,60 €	8	412,00 €	21	154,50 €	25
ctod1 C-todistus EL suppea	9 296,40 €	183	8 600,50 €	167	11 278,50 €	219
ctod3 C-todistus LL suppea	1 828,80 €	36	1 133,00 €	22	1 030,00 €	20
elau3 E-lausunto,tavall.lääk.tod/EL	508,00 €	10	515,00 €	12	566,50 €	12
elau4 E-lausunto,taval.lääk.tod/LL	152,40 €	3	51,50 €	2	154,50 €	3
elau5 E-lausunto,perust.lääk.tod/EL	508,00 €	10	463,50 €	9	360,50 €	7
elau7 E-lausunto,laaja,aikaavievä/EL	152,40 €	3	51,50 €	1	103,00 €	2
lau1 Eläkelausunto EL						
lau10 Oikeustoimikelp.kosk.laus EL	508,00 €	10	257,50 €	5	412,00 €	8
lau11 Oikeustoimikelp.kosk.laus LL	50,80 €	1				
lau12 Lausunto poliisille, seksuaali					32,00 €	1
lau2 Eläkelausunto LL						
lau7 Lausunto Poliisille	2 000,00 €	100	1 220,00 €	61	1 320,00 €	66
lau8 Lääk.laus.perusteellinen EL	457,20 €	9	824,00 €	20	360,50 €	11
tod01 Lääk.tod.ajokorttia varten,LL						
tod02 Lääk.tod.ajokorttia varten, EL	122,00 €	2			123,60 €	2
Kaikki yhteensä	226 483,20 €	4 272	215 853,40 €	5 610	234 375,50 €	6 141

Lisäksi hyvinvointialueita on pyydetty arvioimaan todistuksista ja lausunnoista perittävän asiakasmaksun nykyisen enimmäismäärän suhdetta todistusten/lausuntojen tuottamisen kustannuksiin (maksujen kustannusvastaavuus).

Yllä olevan vuoden 2023 mukaiset todistusten kappalemäärät ja hinnat yhdistettynä käyntimaksuun tuottavat ajokorttitodistuksen hinnaksi 82,70 € ja asiakkaan itse pyytämän todistuksen hinnaksi 72,40 €. Näitä hintoja voidaan pitää kohtuudella tuotantokustannuksia vastaavina.